

Rätt lagat? Effekter av sänkt moms på restaurang- och cateringtjänster i Sverige

BJÖRN FALKENHALL, JONAS MÅNSSON OCH SOFIA TANO

Björn Falkenhall är avdelningschef på Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys).

Han intresserar sig för de institutionella förutsättningarna för entreprenörskap och näringslivsdynamik. bjorn.falkenhall@tillvaxtanalys.se

Jonas Månsson är docent i nationalekonomi vid Linnéuniversitetet. Hans forskningsområde är effektivitetsrevision, och han är även verksam vid Riksrevisionen. jonas.mansson@lnu.se

Sofia Tano är fil dr i nationalekonomi och analytiker på Tillväxtanalys, med fokus på effektutvärderingar med registerdata. sofia.tano@tillvaxtanalys.se

De tolkningar och slutsatser som framförs är författarnas egna. Vi är tacksamma för kommentarer från Niclas Berggren på tidigare versioner av artikeln.

Vår analys av den sänkta restaurangmomsen visar på relativt kraftiga effekter på de undersökta variablerna omsättning, anställningar, lönesumma, rörelsemarginal och nettotillskott av företag i branschen. Den kortsiktiga effekten på sysselsättningen motsvarar 11 300 heltidstjänster över tre år. Vi bedömer att den sänkta restaurangmomsen även kommer att ha en långsiktigt positiv effekt på den varaktiga sysselsättningen. För analysen har vi vidareutvecklat en metodansats benämnd matchning med syntetiska kontrollgrupper, vilket enligt oss ökar möjligheterna att kunna uppskatta effekter av reformer som påverkar alla företag i en bransch.

De svenska momsreglerna bygger på ett EU-direktiv. Reglerna för moms är harmoniserade inom EU, och enligt artikel 96 i direktivet ska medlemsstaterna tillämpa en normalskattesats som inte får vara lägre än 15 procent. Medlemsstaterna får tillämpa högst två reducerade skattesatser som inte får vara lägre än fem procent. I tillämpningsföreskrifter för direktivet anges de varor och tjänster för vilka en reducerad skattesats får tillämpas, däribland restaurang- och cateringtjänster sedan den 1 juni 2009 (EU-rådet 2006).

Den första januari 2012 sänktes mervärdesskatten (momsen) på restaurang- och cateringtjänster i Sverige från 25 till 12 procent. Den sänkta momsens var en del av den dåvarande regeringens långsiktiga mål om en varaktigt högre sysselsättning, och reformen förväntades öka sysselsättningen. Vidare skulle regelbördan och de administrativa kostnaderna i restaurangnäringen minska genom en harmoniserad momsats på mat för avhämtning, servering och övriga livsmedel. Försäljning av alkohol påverkades dock inte av reformen utan är fortsatt belagd med 25 procent moms. Knappt hälften av omsättningen i restaurangbranschen berördes därmed direkt av reformen.

Enligt utredningen *Sänkt restaurang- och cateringmoms* (SOU 2011:24) förväntas en sysselsättningseffekt komma från en ökad efterfrågan på arbetskraft, till följd av ökad efterfrågan på restaurang- och cateringtjänster genom ett lägre konsumentpris. I utredningen antas att momsänkningen slår igenom fullt ut på konsumentpriserna, vilket bl a motiveras med den relativt goda konkurrenssituationen på restaurangmarknaden. Enligt utredningen finns det anledning att tro att restaurangbranschen är en bransch där det råder utbudsöverskott på individer som vill arbeta i branschen, men som i dagsläget står utanför arbetskraften eller är arbetslösa. Om så är fallet, och om det råder en stark strukturell arbetslöshet på marknaden, kan den

totala varaktiga sysselsättningen öka till följd av en arbetskraftsökning i restaurangbranschen som inte leder till en arbetskraftsminskning i andra branscher. Enligt utredningen bör sysselsättningen i restaurang- och cateringbranschen öka med motsvarande knappt 3 500 helårsarbetskrafter som en följd av ökad efterfrågan på arbetskraft.

Att utvärdera effekterna av den sänkta restaurangmomsen är en utmaning och svårt metodologiskt då vi inte har tillgång till ett kontrafaktiskt utfall, dvs vad som skulle ha hänt i frånvaro av reformen. Att enbart antalet anställda har ökat i branschen efter reformen kan inte tas som intäkt för effekter (Svaleryd 2013). Alla företag i branschen omfattas av momssänkningen och är därmed behandlade. Det finns inga bra branscher att jämföra med som har likartade karakteristika eller en utveckling innan reformen som liknar den för restaurangbranschen. En jämförelse med andra länder är dels inte möjlig då vi inte har tillgång till mikrodata, dels har andra länder en annan institutionell miljö och även konjunkturen kan skilja sig åt. Ett näraliggande land som Finland är redan behandlat, då en sänkning av restaurangmomsen skedde 2010. För att kunna närma oss en uppskattning av effekter på variabelerna omsättning, anställningar, lönesumma, rörelsemarginal och nettotillskott av företag har vi därför utvecklat en metodansats med användning av syntetiska kontrollgrupper. Såvitt känt har denna metod endast tillämpats på geografiska områden tidigare, medan vi är intresserade av att studera en kausal påverkan på en bransch.

1. Tidigare studier

Trots en solid teoretisk grund för analyser av förändringar i direkta och indirekta skatter (se exempelvis Ramsey 1927) finns det få empiriska studier av förändringar i indirekta skattesatser. Carbonnier (2007) undersöker prisseffekterna av en momssänkning för bilar och husreparationer i Frankrike. Jämförelsegruppen utgörs av alla branscher förutom de behandlade, och separata prisindex är konstruerade för de två grupperna. Studien finner skillnader mellan branscherna. Den andel av skattesänkningen som kom konsumenterna till del uppskattas till 52 procent för bilar och till 77 procent för husreparationer. Skillnaden förklaras av olikheter i marknadsstruktur: En marknad närmare perfekt konkurrens ger en större fördel för konsumenten vid en momssänkning än en oligopolmarknad som bilbranschen.

Det finns ett fåtal studier av momsförändringar i restaurangbranschen. En likande reform som den svenska genomfördes i Finland 2010, då momsen för restaurangtjänster sänktes från 22 till 13 procent. Harju och Kosonen (2014) använder en *difference-in-differences*-metod, där restaurangbranschen i Sverige, Norge och Estland används som jämförelsegrupp. Deras analys visar en genomsnittlig prissänkning på 2,2 procent, men inga effekter på omsättning eller sysselsättning. Houel (2010) undersöker effekter av en momsreducering med 14,1 procentenheter för den franska restaurang-

branschen genom att jämföra denna med den totala franska ekonomin. Undersökningen visar en priseffekt om 2,5 procent, en ökning av omsättningen med 2,8 procent samt en sysselsättningseffekt på ca 20 000 nya jobb. O'Connor (2013) studerar påverkan av en temporär momssänkning på arbetsintensiva varor och tjänster i turismsektorn i Irland, vilken inkluderar restaurangbranschen. Jämförelsegruppen utgörs av ett sammansatt index för andra branscher i Irland, och studien visar på positiva effekter på sysselsättning och på en reduktion av priserna.

Sammanfattningsvis har tidigare studier konstruerat jämförelsegrupper från ett urval av andra länder eller regioner (Doyle och Samphantharak 2008; Marion och Muehlegger 2011; Harju och Kosonen 2014) genom att konstruera en kontrollgrupp bestående av ett urval av andra branscher (Kosonen 2015) eller från alla sektorer med undantag av den behandlade (Carbonnier 2007; Houel 2010; O'Connor 2013). Vi argumenterar i denna artikel för att det kan skapa problem vid tolkningen av resultaten när jämförelsegruppen väljs ut på det sätt som har skett i tidigare studier. När ett urval av andra länder eller regioner med kontextuella skillnader används ger det upphov till frågor kring vad resultatet skulle ha varit om urvalet av länder eller regioner hade sett annorlunda ut. När jämförelsen görs med hela ekonomin i ett land finns en risk för att andra sektorer påverkas indirekt i viss omfattning av behandlingen, vilket måste beaktas. Vidare kan en specifik bransch ha karakteristika och en utveckling även före en reform som skiljer sig från den som gäller för hela ekonomin, vilket gör det vanskligt att uttala sig om effekter i efterhand med en sådan jämförelsemetod.

2. Företagets vinstfunktion är utgångspunkten för förväntade effekter

Tidigare studier av momssänkningar har främst haft fokus på prisgenomslaget för konsumenterna.¹ Vår utgångspunkt är dock effekter som snarare kan kopplas till företaget. Ett företag som agerar på en konkurrensutsatt marknad antas enligt nationalekonomisk teori ha som mål att maximera sin vinst. Vinsten bestäms i sin tur av företagets intäkter och kostnader, vilket också utgör utgångspunkten för vår analys. De komponenter som ingår i vinstfunktionen utgörs av pris, kvantiteter (sålda och producerade) samt priserna på produktionsfaktorer. Det bör noteras att de företag som berörs av momssänkningen själva disponerar över de ekonomiska medel momssänkningen skapar. Det finns därför flera möjliga utfall av en momssänkning, och teorin ger ett antal olika scenarier vars utfall till stora delar bestäms av förhållandena på marknaden. Vår diskussion tar avstamp i det faktum att företagen från den första januari 2012 bara behöver betala in 12 procent av sin försäljning i moms mot tidigare 25. Detta ger företagen ett

¹ Se exempelvis Stiglitz (1988) för en generell diskussion, Christiansen (2011) för en diskussion relaterad till restaurangbranschen eller Konjunkturinstitutet (2015) för en analys av priseffekter av momssänkningen på den svenska restaurangmarknaden.

ökat ekonomiskt utrymme på kort sikt som innebär flera valmöjligheter.

På en konkurrensutsatt marknad är det rimligt att anta att momssänkningen innebär att företagen försöker vinna marknadsandelar. Ett företag kan välja att sänka priset för konsumenterna, vilket innebär en ökad försäljning. Denna ökade försäljning är förknippad med en ökad omsättning, under förutsättning att efterfrågan är elastisk, vilket kan antas vara fallet för restaurangbranschen. Ett första utfall som studeras är därför effekter på omsättningen.

För att möta den ökade efterfrågan krävs en ökad produktion. Under förutsättning att det inte finns ledig kapacitet, dvs att verksamheten bedrivs effektivt, måste produktionsfaktorer skjutas till. Detta kan göras i form av arbetskraft, kapital eller kombinationer därav.² Eftersom förväntningarna före reformen mest kretsade kring sysselsättning fokuserar vi på denna produktionsfaktor. En ökning av arbetskraften kan ske på olika sätt. Antingen kan det ske genom att antalet sysselsatta ökar eller genom att redan anställda arbetar fler timmar. Data i Sverige innehåller dock inte arbetade timmar varför vi använder företagets lönesumma som utfall. En ökning i denna variabel kan innebära både mer arbetade timmar och ett ökat antal anställda. Utfallsvariablerna är således antalet sysselsatta och lönesumman för företaget.³ I resonemanget ovan har vi utgått från att marknaden är konkurrensutsatt, något som kan diskuteras, speciellt på vissa lokala marknader. Restaurangbranschen är mest troligt en marknad som kännetecknas av marknadsformen monopolistisk konkurrens (Christiansen 2011). En effekt för företag på en sådan marknad eller lokala marknader med svag konkurrens skulle helt enkelt kunna vara att vinstnivån i företaget ökar. Ytterligare ett utfall är således positiva effekter på företagets vinster. Samtliga utfall ovan kan kombineras i det enskilda företaget.

Reformen kan även ha mer dynamiska effekter. Den nationalekonomiska teorin ger vid handen att om vinstnivån i branschen ökar, och det finns små hinder för att ta sig in och ut på marknaden, kommer nya företag att träda in (nyetablering) samtidigt som färre företag lämnar marknaden (utträde av företag). En möjlig effekt är därför att vi till följd av momssänkningen kan få en ökad företagsstock genom ett nettotillskott av företag.⁴

Sammantaget ger de teoretiska modellerna ett stort antal möjliga utfall som kan kopplas till företagets vinstfunktion och observerade vinster. Möjliga utfall som analyseras i denna studie är effekter på omsättning, sysselsättning mätt både som antal sysselsatta och lönesummor samt företagets vinster. Vi har slutligen valt att undersöka effekterna på företagsstockens storlek.

² Vi har i vårt resonemang utgått från en given kapitalstock på kort sikt, och vi följer i den empiriska delen inte upp effekterna på denna.

³ Ett problem med lönesumman är att den även innehåller förändringar i löner utöver avtal. Detta gör att effekterna som relateras till lönesumman troligen innebär en viss överskattning.

⁴ På längre sikt förväntas inflödet av nya företag och de företag som träder ut från marknaden att jämnas ut. Detta sker på en konkurrensutsatt marknad när en ny jämvikt uppnåtts och vinsterna har återgått till en normal avkastning.

3. Vad hade hänt om inte? En metodologisk utmaning

När en reform, som sänkningen av restaurangmomsen, genomförs i hela landet är det mycket svårt att utvärdera dess effekter, då inget kontrafaktiskt utfall finns. Alla företag omfattas av förändringen, och det finns sällan en liknande jämförelsegrupp som inte omfattas av reformen. För att kunna besvara frågan om momssänkningens effekter på restaurang- och cateringtjänster har vi därför valt att använda oss av olika metoder. Denna studie fokuserar på resultaten från en metodansats som i utvärderingslitteraturen använder sig av syntetiska kontrollgrupper (Tillväxtanalys 2015a). Vi kommer även att rapportera resultat från en tidsserieanalys för att visa på robustheten i resultaten (Tillväxtanalys 2015b).

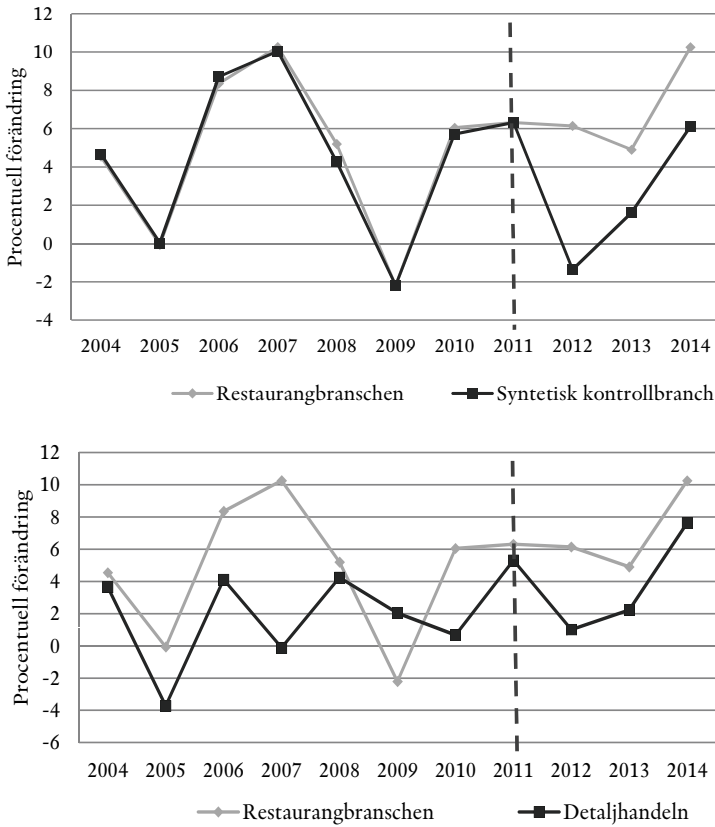
Den första metoden skapar, med utgångspunkt från branschkaraktäristiska, en jämförelsebransch som fram till tidpunkten för reformen har en utveckling som så långt som möjligt liknar den behandlade branschen. Skillnader i utfall efter denna tidpunkt antas vara en effekt av reformen. Metoden introducerades och utvecklades av Abadie och Gardezabal (2003) och Abadie m fl (2010). Sedan dess har metoden applicerats på ett antal frågor för att utvärdera effekter. Enligt vår kännedom har tidigare studier endast tillämpat metoden på geografiska områden, dvs studerat en reform i t ex ett land, en stat eller en kommun och skapat ett syntetiskt geografiskt område som jämförelsegrupp. I vårt aktuella fall är enheten bransch. En fördel med att jämföra med andra branscher inom Sverige är att institutionell kontext och regelverk är likartade. En jämförelse med andra länder är heller inte möjlig då vi inte har tillgång till samma rika mikrodata från andra länder. En nackdel med metoden är att det inte helt säkert går att undvika att de jämförelsebranscher som används inte har påverkats av momssänkningen i restaurangbranschen. Vi återkommer till detta längre fram.

Ett alternativ som har använts i tidigare studier (t ex Kosonen 2015) är metoden *difference-in-differences* (DiD), där jämförelsen görs med en annan bransch/andra valda branscher. En förutsättning för användning av DiD är att branscherna har utvecklats på ett likartat sätt före reformen. Våra undersökningar av detta antagande visar att så inte är fallet och att DiD därför i detta fall inte är en lämplig metod.

I figur 1 jämförs förändring av omsättning för restaurangbranschen med den syntetiska jämförelsebranschen respektive en relativt liknande bransch, detaljhandeln. Som framgår av figurerna är utvecklingen för den syntetiska branschen betydligt mer lik utvecklingen i restaurangbranschen före reformen än vad exempelvis detaljhandeln är.

4. Data och metod

Vi använder oss av tre databaser för våra ekonometriska beräkningar. Den främsta statistikällan kring företagens utveckling kommer från företagens ekonomi (FEK), som bl a innehåller företagens resultat- och balansräkning-

Figur 1
Jämförelse av matchning med syntetisk kontrollgrupp och detaljhandeln

Källa: Tillväxtnanalys (2015b).

ar. Som komplement till denna har vi även använt skatteverkets momsregister (GIN-skatt) och registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS).

FEK används främst för att skapa de variabler som beskriver branschernas utveckling över tid. GIN-skatt används som komplement för att addera ytterligare ett uppföljningsår. RAMS ligger till grund för att beskriva arbetskraften i branschen med avseende på åldersstruktur och utbildningsnivå. Vi skapar variablerna genom att aggregera upp mikrodata för företag och arbetskraft till branschnivå.⁵ Branscherna är skapade efter SNI-koder på tresiffrig nivå och är 222 till antalet.⁶ En av dem är den behandlade restaurangbranschen och de andra 221 är branscher som potentiellt kan bidra med information (de utgör vad som brukar kallas en *donor pool*) till den syntetiska kontrollbranschen. Den enda bransch som har exkluderas på förhand är hotellbranschen, eftersom den antas vara direkt behandlad då många hotell även har restaurangverksamhet. I övrigt utesluts inga ytterligare branscher *a priori* för att minimera inslaget av subjektiva val.

⁵ Vi inkluderar samtliga företag med en omsättning på minst 500 000 kr och som har minst en anställd.

⁶ Enligt SCB är data robust på denna nivå och mindre känslig för klassificeringar jämfört med fyr- eller femsiffrig nivå.

Tabell 1
Variabeldefinitioner
för syntetisk kontroll-
grupp

Utfallsvariabler	Definition	Datakälla
Förändring av lönesumma	Den procentuella årliga (reala) förändringen av den totala lönesumman i branschen.	FEK, GIN-skatt (år 2014)
Förändring av omsättning	Den procentuella årliga (reala) förändringen av total omsättning i branschen.	FEK, GIN-skatt (år 2014)
Förändring av antal anställda	Den procentuella årliga förändringen av antal anställda. Antal anställda definieras som medeltalet anställda omräknat till heltidspersoner i företagets årsredovisning.	FEK
Nettotillskott av företag	Skillnaden mellan inträde av nya företag och utträde av företag i en specifik bransch. Nettotillskottet anges som andel av befintlig företagsstock i branschen för ett givet år.	FEK
Vinst	Företagens genomsnittliga rörelseresultat som andel av totala omsättningen.	FEK
Matchningsvariabler	Definition	Datakälla
Arbetskraftskostnad	Den genomsnittliga andel av företagets totala kostnader som består av lönekostnader. Denna variabel ska reflektera hur arbetsintensiv branschen är. Genomsnitt för 2004–11.	FEK
Andel unga	Andelen av arbetskraften som är mellan 18 och 26 år (lägre arbetsgivaravgift för dessa). Genomsnitt för 2004–11.	RAMS
Andel lågutbildade	Andelen av arbetskraften som högst har en grundskoleutbildning (grad av specialisering). Genomsnitt för 2004–11.	RAMS
Förändring av medellön	Den procentuella förändringen av medellönen i branschen. Genomsnitt för 2004–11.	FEK

Anm: Matchningsvariablerna mäts som genomsnittet under perioden innan reformen (2004–11). Den behandlade branschen, restaurangbranschen, innefattar SNI-koderna 56.1 och 56.2 (exklusive 56292, 56293) samt 55101 och 55102.

Källa: Tillväxtanalys (2015b).

Med utgångspunkt i föregående avsnitt landar vi i att estimerar effekter med avseende på fem utfallsvariabler: förändring av omsättning, förändring av lönesumma, förändring av antal anställda, vinst och nettotillskott av företag. Uppföljningsperioden efter reformen är tre år för de två förstnämnda utfallsvariablerna samt två år för de tre sistnämnda utfallsvariablerna.

De variabler som ligger till grund för matchningen, och därmed konstruktionen av den syntetiska kontrollgruppen, är följande: andel arbetskraftskostnad, andel unga, andel lågutbildade, förändring av medellön samt respektive utfallsvariabel för utvalda år innan reformen. Vi väljer ut den bästa matchningen för respektive utfallsvariabel genom att ta den med lägst

	Löne- summa	Omsätt- ning	Antal anställda	Inträde- utträde	Vinst- marginal
Fiske	0,01	0	0	0	0,05
Utvinning av andra metallmalmer än järnmalm	0	0	0	0,02	0,03
Stödtjänster till råpetroleum- och naturgasutvinning	0	0	0,01	0	0
Tillverkning av skodon	0,08	0,09	0	0	0,16
Detaljhandel med brett sortiment	0,60	0,63	0,59	0,33	0,58
Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak	0	0	0	0,17	0
Torg- och marknadshandel	0,03	0,01	0,05	0,32	0
Annan telekommunikation	0	0	0,08	0	0
Personaluthyrning	0	0,09	0	0	0
Spanings- och detektivverksamhet	0	0	0	0,04	0
Rengöring och lokalvård	0,20	0,02	0,11	0	0
Callcenterverksamhet	0,07	0,15	0,16	0	0,17
Andra företagstjänster	0	0,01	0	0	0
Intressebevakning inom arbets- tagarorganisationer	0,02	0,01	0,01	0	0
Andra konsumenttjänster	0	0	0	0,12	0

Tabell 2
Branschvikter för de
syntetiska kontroll-
grupperna

Anm: Vikterna summerar till ett för respektive utfallsvariabel; övriga branscher har vikten noll och har exkluderats från tabellen.

Källa: Tillväxtanalys (2015a).

prediktionsfel.⁷ Det mått som vi använder för prediktionsfelet mäter den genomsnittliga avvikelser mellan den behandlade branschen och dess syntetiska jämförelsebransch innan reformen och ger därför en indikation på hur väl den syntetiska kontrollbranschen liknar restaurangbranschen. Förutom att avvikelserna ska vara så liten som möjligt ska även de matchade variablerna vara trovärdiga när det gäller att beskriva karakteristika för branschen. Utfalls- och matchningsvariabler samt datakällor återges i tabell 1.

5. Resultat

Av tabell 2 framgår vilka branscher, med tillhörande vikter, som ingår i de syntetiska kontrollgrupperna för de fem olika utfallsvariablerna. Det bör noteras att den syntetiska branschen skiljer sig åt för respektive utfallsvariabel. Detaljhandel med brett sortiment, rengöring och lokalvård samt callcenterverksamhet är de branscher som genomgående har störst vikt i de

⁷ Prediktionsfelet mäts genom *Root Mean Square Prediction Error*, RMSPE.

Tabell 3
Genomsnittlig effekt
per år för utfallsvari-
ablerna, procenten-
heter

	Omsättning	Löne- summa	Antal anställda	Vinst	Företags- stock
Genomsnittlig effekt	5,6	4,9	5,0	1,25	1,6
P-värde från place- bostest	0,032**	0,090*	0,095*	0,022**	0,027**

Anm: Effekten på omsättning och lönesumma avser 2012–14, medan de tre resterande effekterna avser 2012–13. ***, **, * anger signifikans på 1-, 5- respektive 10-procentsnivån. Signifikansen är beräknad utifrån ett sk placebo-test; se vidare Tillväxtanalys (2015a).

Källa: Tillväxtanalys (2015b).

olika syntetiska kontrollgrupperna. Det verkar intuitivt rimligt men är en följd av att valda matchningsvariabler ska fånga branschkaraktäristika.

Vad visar då resultaten från den empiriska analysen? Den genomsnittliga effekten för omsättning är 5,6 procent och för lönesumma 4,9 procent per år (se tabell 3). Det är en kumulativ effekt över åren som innebär att variabeln i fråga multipliceras med den procentuella ökningen varje år. Lönesumman fångar förutom nyanställningar även ökad arbetstid hos redan anställda. Förändringarna i lönesummor motsvarar 11 300 heltidstjänster över tre år. Den årliga effekten på anställningar är 5,0 procentenheter. Omräknat i antal anställda motsvarar detta 9 900 personer. Här bör dock noteras att vi för anställningar enbart har observationer för två år efter reformen, varför uppgifterna inte är direkt jämförbara. Resultaten visar genomgående att effekterna avtar över tid för samtliga utfallsvariabler, vilket också kan förväntas då prisgenomslaget avklingar. Detta innebär att utvecklingen tredje året efter reformen är svagare och att de båda uppskattningarna av sysselsättningseffekter därmed är förenliga.

Resultaten för dessa tre variabler understöds och bekräftas även av estimaten från tidsserieanalys med ARIMA-modeller (Tillväxtanalys 2015b). Tidsserieanalysen har genomförts separat för branscherna hotell med restaurangverksamhet respektive restaurang- och cateringverksamhet (se tabell 4). Dessa uppskattningar kan därför ses som lägsta respektive högsta uppskattningar av effekter eftersom de två branscherna är olika påverkade av reformen. Estimaten från analysen med den syntetiska kontrollgruppen, som har gjorts för båda branscherna sammantaget, ligger genomgående i dessa intervall för variablerna omsättning, lönesumma och antal anställda.

Konjunkturinstitutet (2015) uppskattar sysselsättningseffekterna efter två år till 6 000 heltidstjänster. Resultaten pekar alltså i samma riktning även om vi ser större effekter. Skälet till att uppskattningarna skiljer sig åt beror på olika datakällor, metoder och jämförelsegrupper.

Företagen är inte tvingade att låta momssänkningen leda till sänkta priser, utan de kan förväntas agera företagsekonomiskt rationellt, dvs vinstmaximerande. Vi ser följaktligen att vinsten är högre efter reformen. Effekten uppgår till 1,25 procent årligen (se tabell 3). Följden av ökade vinster

Genomsnittlig effekt	Omsättning	Lönesumma	Antal anställda
Hotell med restaurangverksamhet (SNI 55)	3,8** (0,014)	4,2** (0,029)	4,8* (0,100)
Restaurang- och cateringverksamhet (SNI 56)	6,3*** (0,000)	7,6*** (0,008)	7,3 (0,144)

Tabell 4

Genomsnittlig effekt per år för utfallsvariablerna från tidsserieanalysen, procentenheter

Anm: ***, **, * anger signifikans på 1-, 5- respektive 10-procentsnivån. P-värde inom parentes.

Källa: Tillväxtanalys (2015b).

blir att företagens incitament att träda in på marknaden ökar och därmed att företagsstocken ökar. Denna effekt förstärks av att färre företag träder ut från marknaden. Den genomsnittliga effekten på företagsstocken uppgår till 1,6 procent årligen, vilket motsvarar ca 490 företag.

6. En lyckad reform?

Resultaten av analysen är enligt teoretisk förväntan: Eftersom ett prisgenomslag har skett kan vi även förvänta oss effekter på andra utfallsvariabler. Det är fråga om relativt kraftiga effekter, särskilt för antalet anställda. Effekterna är större än vad som har noterats i Finland och förutspått för Sverige (Häkkinen Skans och Kosonen 2011; Kosonen 2015). En förklaring kan vara skillnader i kontext, metodval och datakällor. De uppgifter som presenteras här bör ses som kortsiktiga effekter av momssänkningen, då vår uppföljningsperiod ligger på två och tre år. De effekter som vi har kunnat notera kommer att av klinga och ett nytt jämviktsläge etableras, där restaurangbranschen är större relativt andra branscher jämfört med innan reformen. Även ökningen av företagsstocken kommer att avta tills dess att en ny långsiktig jämviktsvinst uppnås.

Den valda metoden är den bästa möjliga, enligt vårt förmenande, för att kunna närma oss en uppskattning av effekter. Vi kan dock inte utesluta att det kan finnas branscher som är indirekt påverkade av reformen. Resultaten håller dock för känslighetsanalyser, såsom att exkludera branscher från den pool av branscher som kan användas för att konstruera den syntetiska jämförelsebranschen. Resultaten kan emellertid innehålla *bias*, dvs att jämförelsebranschen indirekt och i viss mån påverkats av reformen. Det bör dock noteras att om så är fallet, dvs om effekten har spillt över på andra branscher, underskattas effekten för restaurangbranschen.

De långsiktiga effekterna på sysselsättningen är beroende av varifrån arbetskraften hämtas. De samhällsekonomiska effekterna blir större om individerna kommer från arbetslöshet och utanförskap jämfört med om de hämtas från andra branscher där de är sysselsatta. I sistnämnda fall växer då restaurangbranschen till stor del ”på bekostnad av” andra branscher. Enligt Konjunkturinstitutet (2015) var 66 procent av inflödet till restaurangbranschen år 2013 inte sysselsatta året innan. Denna grupp kan t ex bestå av

arbetsökande, studerande eller personer som inte aktivt söker arbete. Detta indikerar tillsammans med våra uppskattningar av de kortsiktiga, relativt kraftiga effekterna att den sänkta restaurangmomsen kommer att ha en positiv långsiktig effekt på den varaktiga sysselsättningen.

För att göra en fullständig bedömning om reformen som helhet är lyckad eller inte bör även effektiviteten beräknas, dvs förändrade intäkter i form av exempelvis varaktigt högre sysselsättning, skatter på arbetsinkomster och sociala avgifter bör ställas mot kostnader i form av förändringar i totala momsinsbetalningar. Detta har vi inte gjort, men det skulle kunna vara ett område för vidare studier, liksom att jämföra effektiviteten relativt andra reformer där skatteinstrumentet använts med syftet att öka sysselsättningen för grupper med svagare anknytning till arbetsmarknaden.

REFERENSER

- Abadie, A, A Diamond och J Hainmuller (2010), "Synthetic Control Methods for Comparative Case Studies: Estimating the Effect of California's Tobacco Control Program", *Journal of the American Statistical Association*, vol 105, s 493–505.
- Abadie, A och J Gardezabal (2003), "The Economic Costs of Conflict: A Case Study of the Basque Country", *American Economic Review*, vol 93, s 113–132.
- Carbonnier, C (2007), "Who Pays Sales Taxes? Evidence from French VAT Reforms, 1987–1999", *Journal of Public Economics*, vol 91, s 1219–1229.
- Christiansen, V (2011), "Undersökning om reducerad mervärdesskatt på vissa tjänster med betoning på samhällsekonomiska intressen", i *Sänkt restaurang- och cateringmoms*, bilaga 2, SOU 2011:24, Stockholm.
- Doyle, J J och K Samphantharak (2008), "\$2.00 Gas! Studying the Effects of a Gas Tax Moratorium", *Journal of Public Economics*, vol 92, s 869–884.
- EU-rådet (2006), "EU-rådets genomförandeförordning nr 282/2011 av den 15 mars 2011 om fastställande av tillämpningsföreskrifter för direktiv 2006/112/EG om ett gemensamt system för mervärdesskatt", EU-rådet, Bryssel.
- Harju, J och T Kosonen (2014), "The Inefficiency of Reduced VAT Rates: Evidence from the Restaurant Industry", manuskript, Government Institute for Economic Research, Helsingfors.
- Houel, M (2010), "La TVA à taux réduit dans la restauration : une mesure qui fait ses preuves", informationsrapport nr 42 (2010–20), Fait au nom de la Commission de l'économie, Paris.
- Häkkinen Skans, I och T Kosonen (2011), "Sänkt moms på frisörverksamhet och restauranger i Finland – blev det verkligen lägre priser och högre sysselsättning?", *Ekonomisk Debatt*, årg 39, nr 5, s 5–16.
- Konjunkturinstitutet (2015), "Kort- och långsiktiga effekter av sänkt restaurangmoms", specialstudie 46, Konjunkturinstitutet, Stockholm.
- Kosonen, T (2015), "More and Cheaper Haircuts after VAT Cut? On the Efficiency and Incidence of Service Sector Consumption Taxes", *Journal of Public Economics*, vol 131, s 87–100.
- Marion, J och E Muehlegger (2011), "Fuel Tax Incidence and Supply Conditions", *Journal of Public Economics*, vol 95, s 1202–1212.
- O'Connor, B (2013), "Measuring the Impact of the Job Initiative: Was the VAT Reduction Passed on and Were Jobs Created?", Department of Finance Policy Perspectives – Staff Publications, Dublin.
- Ramsey, F (1927), "A Contribution to the Theory of Taxation", *Economic Journal*, vol 37, s 47–61.
- SOU 2011:24, *Sänkt restaurang- och cateringmoms*, delbetänkande av Utredningen om sänkt moms på vissa tjänster, Stockholm.
- Stiglitz, J E (1988), *Economics of the Public Sector*, Norton, New York.
- Svaleryd, H (2013), "Utmaningen att kommunicera komplexa samband – exemplet restaurangmomsen", *Ekonomisk Debatt*, årg 41, nr 5, s 3–4.
- Tillväxtanalys (2015a), "Impact of the VAT Reform on Swedish Restaurants: A Synthetic Control Group Approach", promemoria 2015:25, Tillväxtanalys, Östersund.
- Tillväxtanalys (2015b), "Sänkt moms på restaurang- och cateringtjänster", rapport 2015:10, Tillväxtanalys, Östersund.